

Změny závazku I

Změny v osobě 1.

Filip Melzer

Typy změn obecně

V obligaci může docházet po dobu jejího trvání k různým změnám

- Změna v **osobě**
 - **Věřitele**
 - **Dlužníka**
- Změna v **obsahu**
 - Změna **práv** (věřitele či dlužníka)
 - Změna **povinností** (věřitele či dlužníka)

I. Změny v osobě

Právní důvody změny v osobě

- Právní jednání (smlouva)
- Zákon
 - Např. § 1937 odst. 2 (splnění dluhu poskytovatelem zajištění)
 - Nabytí pohledávky nebo dluhu v rámci dědění
- Soudní rozhodnutí – výkon rozhodnutí přikázáním pohledávky povinného
- Pozn.: *Změna v osobě není podmíněna tím, zda závazek vznikl ze smlouvy, z deliktu nebo z jiné právní skutečnosti*

Typy změn v osobě

- Změna v osobě věřitele
 - Postoupení pohledávky (§ 1879 an.)
- Změna v osobě dlužníka
 - Převzetí dluhu (§ 1888 an.)
 - Přistoupení k dluhu (§ 1892)
 - Převzetí majetku (§ 1893 an.)
- Změna strany závazku (tj. všech pohledávek a všech dluhů v závazku)
 - Postoupení smlouvy (§ 1895 an.)

Postoupení pohledávky

- Tzv. cese
- Změna v osobě věřitele
 - Lze chápat rovněž jako převod vlastnického práva k pohledávce (jako věci) – ovšem neaplikují se zde ustanovení o převodu vlastnického práva, nýbrž zvláštní úprava (§ 1879 an.; § 979)
- Postupuje se pouze pohledávka, nikoli celá obligace
- Změnou věřitele se **nemění obsah** pohledávky
 - Pohledávka se postupuje v té podobě, v jaké existovala k okamžiku postoupení – promlčená, nedobytná, pokračuje běh promlčecí lhůty apod.

Postupní smlouva

- Stranami jsou **postupitel** (cedent), tj. původní věřitel a **postupník** (cesionář), tj. nový věřitel
 - **Dlužník (tzv. debitor cessus, postoupený dlužník) není stranou smlouvy; není třeba jeho souhlasu, dokonce ani vědomosti**
 - srov. však dále možnost dlužníka ujednat zákaz postoupení
- Forma – zásadně bezformální; důležitá však funkce zvláštní (písemné) formy – zejm. tam, kde původní právní jednání, na základě něhož vznikla daná pohledávka, vyžadovalo zvláštní (písemnou) formu

Zákaz postoupení pohledávky (§ 1881)

- Principem je postupitelnost pohledávky: *Postoupit lze pohledávku, kterou lze zcizit, pokud to ujednání dlužníka a věřitele nevyklučuje (odst. 1). Nelze postoupit pohledávku, která zaniká smrtí nebo jejíž obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil (odst. 2)*
- Odst 1: pactum de non cedendo – porušení – jaké následky?
 - jde o porušení smluvního zákazu: nemá vliv na platnost – jen NŠ za porušení smluvní povinnosti
 - porušení zákonného zákazu k ochraně jedné ze stran (dlužníka): relativní neplatnost - § 586
 - nedojde k postoupení (právní nemožnost) – jde o vlastnost pohledávky: postupitelnost - § 588
 - následkem je neúčinnost (nastává odpovědnost za pravost pohledávky)

Předmět postoupení

- Pohledávka, tj. právo věřitele vůči dlužníku na určité plnění (§ 1721)
 - Nerozhodné, z jakého právního důvodu pohledávka vznikla
 - Možné i postoupení části pohledávky, jen příslušenství (např. úroky)
- Možné i postoupení pohledávky budoucí, popř. podmíněné (srov. i § 1311)
- Nelze postoupit pohledávku, která postupiteli nenáleží (nelze nabytí od neoprávněného), popř. pohledávku, která již zanikla
 - srov. však § 1884 odst. 2 (nejde o nabytí od neoprávněného, nýbrž o odpovědnost dlužníka)
- Postupovaná pohledávka musí být dostatečně určitá nebo alespoň určitelná

Předmět postoupení

- Nelze postoupit věcná práva (ta lze převádět dle ustanovení o věcných právech)
- Nelze postoupit práva nesamostatná – např. právo vlastníka vindikovat věc
- Postupitelnost tzv. utvářecích práv (kreačních oprávnění, někdy se hovoří o civilních kompetencích) – např. práva namítnout neplatnost, vypovědět smlouvu, odstoupit od smlouvy
 - Nejde o pohledávku (srov. § 1721)!
 - Převládá názor o jejich nepostupitelnosti

Globální cese (§ 1887)

- Postoupení souboru pohledávek
- V případě většiny budoucích pohledávek nelze přesně určit jejich výši, identifikovat právní titul, ani popsat dlužníka tak, aby bylo již v době uzavření smlouvy postaveno na jisto, jaká pohledávka bude v budoucnosti postoupena
- Postačuje vymezit znaky, podle nichž půjde v okamžiku vzniku pohledávky jednoznačně určit, zda je či není předmětem postoupení
 - Srov. i § 1311
- Lze globální cesí postoupit např. *„všechny existující i budoucí pohledávky vzniklé z podnikání“* bez toho, aby je bylo nutné blíže specifikovat?

Osud vedlejších práv (§ 1880)

- Pohledávka přechází **v tom stavu, v jakém se nacházela v době postupu**, tj. v okamžiku, kdy se cese stala účinnou
 - Postoupením **nedochází ke změně předmětu, času ani způsobu plnění**, zůstávají zachovány vedlejší úmluvy stran závazkového vztahu (podmínky, lhůty, splátky)
 - srov. § 1881 – nepostupitelnost pohledávky, jejíž obsah by se postoupením změnil k tíži dlužníka (viz níže)
- Zákon výslovně upravuje nabytí vedlejších práv s pohledávkou spojených
- Druhy vedlejších práv
 - Příslušenství (srov. § 513)
 - Další práva s pohledávkou spojená – např. právo započíst pohledávku apod.
 - Zajištění (a utvrzení) – ručení, smluvní pokuta apod.

- Odst. 2: pohledávky, které zanikají smrtí věřitele (resp. nemohou být uplatněny nikým jiným, než věřitelem)
 - Srov. § 2009 odst. 2, § 1475 odst. 2, § 2958
- Odst. 2: pohledávky, jejichž obsah se postoupením mění
 - V závazcích, v nichž existuje zvláštní vztah důvěry (příkazce, příkazník)
 - V závazcích, kde by změnou věřitele došlo ke změně obsahu (či rozsahu) – viz např. § 2704

Notifikace postoupení (§ 1882)

- Vzhledem k tomu, že k účinnosti cese není třeba dlužníkovy spolupůsobení, nemusí se dlužník o změně v osobě věřitele pohledávky vůbec dozvědět – není zde povinnost dlužníka notifikovat
 - OZ chrání dobrou víru dlužníka – dokud se kvalifikovaně nedozví, je oprávněn (a povinen) plnit postupiteli
- Dlužníkovi se cese
 - **Oznamuje** (postupitelem; prostá notifikace), nebo
 - **Prokazuje** (postupníkem; kvalifikovaná notifikace)
- Může oznámit, resp. prokázat i třetí osoba?
 - Právní účinky notifikace (např. ve smyslu § 1882 odst. 2) – co to znamená?
 - i před notifikací dlužník může plnit (NS 23 Cdo 1606/2016)

- notifikace neplatné (neexistující) cese
 - srov. 31 Cdo 1328/2007
 - srov. § 409 BGB
- Postoupí-li věřitel tutéž pohledávku více osobám, stane se jejím věřitelem ten z postupníků, na kterého byla pohledávka převedena nejdříve; vůči dlužníkovi je účinné to postoupení, o kterém se dozvěděl nejdříve (odst. 2)
 - Pb: účinky oznámení druhé cese (druhý postupník se skutečně stane věřitelem X jen pro účely zproštění se dluhu ze strany dlužníka)
 - srov. § 1100 (Ale srov. možnost nabytí od neoprávněného u obligací)

Postoupení a zajištění (§ 1883)

- Dokud není osoba, která pohledávku zajišťuje, o postoupení vyrozuměna postupitelem nebo dokud jí postupník cesi neprokáže, nemá vůči ní postoupení pohledávky účinky
- Ochrana třetí osoby poskytující zajištění platí i v případě, jestliže dlužník již řádně notifikován byl

Námitky dlužníka (§ 1884)

- Princip – právní postavení dlužníka nemůže být postoupením pohledávky zhoršeno
- Dlužník může vůči postupníkovi namítat vše, co mohl v době postoupení (tj. v okamžiku notifikace) namítat proti postoupiteli (a samozřejmě může použít námitky, které má jen proti postupníkovi)
 - Námitka neplatnosti smlouvy
 - Námitka zániku pohledávky
 - Námitka promlčení
 - Námitka započtení (zde výjimka z požadavku vzájemnosti) atd.
 - zde se však vyžaduje oznámení bez zbytečného odkladu

Vícenásobná cese

§ 1986: Byla-li pohledávka postupně převedena na několik osob, může dlužník použít k započtení jen pohledávku, kterou měl v době převodu vůči prvnímu věřiteli, a pohledávku, kterou má vůči poslednímu věřiteli.

Odpovědnost postupitele (§ 1885)

- Zvláštní právní úprava odpovědnosti za vady
- Odpovědnost za vady pohledávky stíhá postupitele jen v případě **úplatného** postoupení
 - Výjimky: odst. 1, druhá věta (zde však problematická kategorie budoucích pohledávek)
- Odpovědnost za **pravost** pohledávky (za existenci pohledávky) – záleží v tom, že pohledávka s dohodnutým obsahem v okamžiku cese existuje
 - Pb.: „ručí“
- Odpovědnost za **dobytnost** pohledávky – vztahuje se k realizaci cesionářova práva na plnění od dlužníka (nejde o ručení – viz text první věty odst. 1 i. f.)
 - Výjimky: odst. 2
- Přiměřená aplikace obecných ustanovení o právech z vad (odst. 3)
- Možné smluvní vyloučení odpovědnosti, popř. její modifikace

Vymáhání pohledávky postupitelem (§ 1886)

- OZ upravuje možné postavení postupitele při vymáhání cedované pohledávky
 - nepřímé zastoupení
 - procesní legitimace (včetně postavení věřitele v insolvenčním řízení)
- Praktické – v případě tzv. tiché cese
- Vymáháním postoupené pohledávky je třeba rozumět vedení soudního či rozhodčího řízení, jehož předmětem je dlužníková povinnost uspokojit postoupenou pohledávku
- Nelze započíst pohledávku vůči postupníkovi (odst. 2)
 - Předpoklad: postupitel fakticky vymáhá
 - Pb: Jiné námitky? Může splnit postupiteli?
- Dlužník již byl notifikován: nesmí též vymáhat postupitel

Převzetí dluhu (§ 1888)

- Změna v osobě dlužníka (tzv. **privativní intercese**)
- Právní důvod: **smlouva mezi původním dlužníkem a novým dlužníkem** (přejímatelem) – může být i více původních dlužníků a jeden přejímatel či naopak
 - Kromě toho výjimečně i intercese v důsledku rozhodnutí orgánu veřejné moci či ze zákona
- **Forma smlouvy** – východiskem je bezformálnost; jinak dtto jako u postoupení pohledávky
- Účinnost smlouvy (účinky mezi stranami) není vázána na souhlas věřitele
- Převzetím dluhu se nemění obsah (ani rozsah) přebírané povinnosti (§ 1890); k tomu viz dále
- Není rozhodné, z jakého právního důvodu dluh vznikl – právní jednání, zákon, delikt atd.

Dluh jako objekt dispozic

- Dluh – povinnost dlužníka plnit věřiteli
- Převzít lze dluh peněžitý i nepeněžitý
- Převzít lze dluh existující i budoucí, jakož i podmíněný
- Převzít lze dluhy promlčené, popř. jinak nevymahatelné (např. dluhy ze sázky či hry – srov. § 2874, 2881)
- Převzít lze i dluhy nejisté či sporné
- Převzít lze i část dluhu
- Nelze převzít dluhy, které jsou vázány na osobu dlužníka (§ 2009)

Souhlas věřitele s převzetím dluhu

- Podmínka, aby převzetí dluhu bylo účinné vůči věřiteli
- Může být udělen původnímu dlužníkovi nebo příjemci dluhu
- Jednostranné adresované PJ (nevyžaduje se písemná forma)
- Souhlas musí být určitý (dostatečné vymezení dluhu); týká se pouze aspektu změny dlužníka, nikoli jiných ujednání mezi původním dlužníkem a příjemcem
- Věřitel nemůže nijak zasahovat do dohody o druhu či rozsahu plnění převzatého příjemcem
- Lhůta pro poskytnutí souhlasu – stanovena dlužníkem, nebo přiměřená okolnostem případu (souhlas může být dán i ex ante, tj. před uzavřením smlouvy)
- Není-li souhlas udělen, pak postup dle § 1889 (viz dále)

Následky převzetí dluhu (§ 1890)

- Zaniká povinnost původního dlužníka a místo něj se povinným stává přejímatel dluhu
 - někdy se to označuje jako úplná substituce dlužníka
- Pro přejímatele je právním důvodem plnění nejen obsah původního dlužníkovy závazku, ale také jeho smlouva s dlužníkem a věřitelovo svolení
- Převzetí dluhu nemá vliv na běh promlčecí lhůty
- Přejímateli dluhu zůstávají zachovány všechny námitky, které mohl uplatnit původní dlužník (např. promlčení)
- Věřiteli zůstávají zachována vedlejší práva s pohledávkou spojená
- **Zajištění poskytnuté třetí osobou** trvá jen tehdy, souhlasí-li tato osoba se změnou dlužníka (odst. 2)

Převzetí plnění (§ 1889)

- Obligační povinnost třetí osoby zbavit (zprostit) dlužníka jeho dluhu, má zařídit, aby dlužník nemusel plnit
 - sám splní cizí dluh, zařídí prominutí dluhu atd.
- Dvě možnosti:
 - Od počátku jde o smlouvu, která podle vůle stran má mít účinky jen mezi stranami (věta druhá)
 - i ex lege: srov. § 2952 věta druhá
 - Zvláště upravená konverze pro případ, že nebyl dán souhlas věřitele, nedochází ke změně v osobě dlužníka a věřitel nemá vůči příjemci žádný přímý nárok!
- Dlužník má vůči příjemci soudně vymahatelné právo (jde o přímý nárok dlužníka vůči příjemci – jde o jejich „vnitřní“ vztah); dlužník však nemůže toto právo namítat vůči věřiteli (vůči věřiteli nemá příjemce žádnou povinnost)

Převzetí dluhu při hypotekárním závazku

- § 1888 odst. 2 dopadá na případy, kdy se převádí věc evidovaná ve veřejném seznamu, zatížená zástavním právem
- **Podmínky**
 - Věc je evidovaná ve VS (zpravidla nemov.)
 - Věc je zatížena zástavním právem (popř. jinou jistotou)
 - Zástavní právo je též evidováno ve veřejném seznamu
 - Zástavní dlužník (tj. vlastník věci) je **současně osobním (obligačním) dlužníkem**; pokud není, ustanovení se nepoužije
- **Vyvratitelná domněnka**, že nabytím vlastnického práva k zastavené věci došlo i k převzetí dluhu, který je takto zajištěn
 - není zde však domněnka změny dlužníka, nýbrž domněnka dohody o převzetí dluhu
 - Vychází se z toho, že nabyvatel zpravidla bude chtít převzít i dluh, neboť tato skutečnost bude promítnuta do výše kupní ceny nemovitosti

Převzetí dluhu při hypotekárním závazku

- I zde je ke změně dlužníka nutný souhlas věřitele!
- Konstrukce: po převodu vl. práva může zcizitel (převodce, dosavadní dlužník) vyzvat věřitele v pís. formě, aby namísto něho *přijal* nabyvatele jako nového (obligačního) dlužníka
 - 1. výzva k přijetí nabyvatele jako nového dlužníka (odpovídá obecné žádosti k přivolení převzetí dluhu)
 - 2. reakce věřitele:
 - Odepřel-li věřitel souhlas k přijetí, nemůže ke změně dlužníka dojít – ale: vzniká povinnost k převzetí plnění ve smyslu § 1889
 - Souhlasí-li s převzetím: dochází k převzetí dluhu
 - Oproti obecného převzetí dluhu zde nečinnost věřitele má za následek nevyvratitelnou domněnku, že souhlas dal, byl-li na tento následek ve výzvě výslovně upozorněn

Děkuji za pozornost!